

10. Кулюткин Ю.Н. Психология обучения взрослых Текст. / Ю.Н. Кулюткин. – М.: Просвещение, 1985. – 128 с.
11. Лупа С.Л. Интеграция искусств как средство художественно-творческой подготовки будущих педагогов в учреждениях среднего профессионального образования Текст.: дис. канд. пед. наук / С.Л. Лупа. Киров, 2011. – 182 с.
12. Юсов Б.П. Проблема художественного воспитания и развития школьников Текст.: автореф. . дисс. докт. пед.наук. – М., 1984. – 32 с.

**УДК 373.5.091.313.015.31.011.3 – 052**

## **ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ**

*Овчаров С.М.*

*Полтавський національний педагогічний університет  
імені В.Г. Короленка*

Стаття присвячена проблемі дослідження впливу інтегрованих уроків на розвиток креативних здібностей учнів сучасних шкіл. Описано основні види і рівні інтеграції в навчально-виховному процесі. Наведено приклади творчих завдань для інтегрованих уроків з різних предметів.

**Ключові слова:** інтегрований урок, креативність учнів, творчі завдання.

## **ИНТЕГРИРОВАННЫЕ УРОКИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ**

*Овчаров С.М.*

Статья посвящена проблеме исследования влияния интегрированных уроков на развитие креативных способностей учащихся современных школ. Описаны основные виды и уровни интеграции в учебно-воспитательном процессе. Приведены примеры творческих заданий для интегрированных уроков по разным предметам.

**Ключевые слова:** интегрированный урок, креативность учащихся, творческие задания.

## **INTEGRATED LESSONS AS A MEANS OF THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVITY**

*Ovcharov S.M.*

The article is dedicated to the problem of the influence of the integrated lessons on the development of the creative abilities of modern students. The new patterns and stages of integration throughout educational process are described. The examples of creative tasks for integrated lessons upon different subjects are given.

**Key words:** integration lesson, students' creativity, creative tasks.

**Постановка проблеми.** Сучасна освіта, бурхливе реформування якої відбувається сьогодні, повинна сприяти формуванню професійної культури майбутніх учителів, розширювати та поглиблювати їхній креативний потенціал.

Проблема формування професійної культури майбутніх педагогів передбачає комплексний підхід до розкриття суті даного феномену. Термін «професійна культура вчителя» часто використовується як синонім таких понять, як «педагогічна культура вчителя», «педагогічна компетентність учителя» тощо. Під професійною компетентністю вчителя розуміють володіння вчителем необхідною сумою знань, умінь та навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості [3, с. 62].

На сучасному етапі під терміном «креативність» розуміють творчі здібності індивіда, які характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей, що відрізняються від традиційних або прийнятих схем мислення і стають незалежним чинником структури обдарованості. Креативність у широкому сенсі слова – це творчі інтелектуальні здібності, зокрема здатність додавати щось нове в досвід, породжувати оригінальні ідеї в умовах постановки нових проблем, відмовлятися від стереотипних способів мислення тощо [7, с. 183]. Сучасні дослідники виділяють такі основні типи креативності: невербальну, вербально-

символічну, вербально-семантичну, вербально-асоціативну й креативність як творче ставлення до життя [2, с. 384]. Науковці встановили й довели, що всі типи креативності не корелюють один з одним. Але, як уже зазначалося, до нашого часу чіткої, єдиної, загальноприйнятої теорії креативності ще не створено.

Як відомо, креативні якості людини найбільше піддаються розвитку саме в дитячому віці. Тому формування креативності майбутнього педагога слід розглядати в контексті професійно-педагогічного зростання, починаючи з навчання в дошкільних установах та шкільних навчальних закладах.

Грунтовна професійна підготовка креативних майбутніх учителів вимагає докорінної перебудови існуючої системи освіти, її реформування, наближення до європейських стандартів. Переосмислення пріоритетів навчання, ролі учня як суб'єкта навчально-виховного процесу, а також суспільні зміни зумовлюють нетрадиційні підходи до розв'язання багатьох освітніх проблем. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція її змісту.

**Аналіз досліджень з даної проблеми.** Буквальний зміст поняття «інтеграція» (від лат. *integratio* – цілий) ввів у 60-х роках ХІХ ст. англійський дослідник Г. Спенсер, але воно мало відображало реальний зміст тих процесів, які визначаються цим терміном сьогодні.

У сучасних словниках поняття «інтеграція» визначається як об'єднання в одне ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжується ускладненням і зміцненням зв'язків і відносин між ними [6, с. 240]. Іншими словами, можна вважати, що інтеграція – це глибокий процес внутрішньої взаємодії, взаємопроникнення наукових знань, що представляють навчальні предмети.

Стосовно навчального процесу, поняття інтеграції науковцями трактується по-різному: С.І. Архангельський звертає увагу на взаємозв'язок змісту, методів і видів навчання; Г.І. Батуріна розуміє під інтеграцією створення цілісного навчально-виховного процесу та науково обґрунтованої системи цілеспрямованого управління процесом формування особистості. І.Д. Зверев за основоположну ознаку інтеграції приймає цілісність системи навчання. Г.Ф. Федорець бачить інтеграцію в різноманітних зв'язках і залежностях між структурними компонентами

педагогічної системи [4, с. 7]. Подібних підходів у науково-педагогічній літературі існує багато.

**Метою статті є** обґрунтування впливу інтегрованих уроків на розвиток креативних здібностей учнів сучасних шкіл – майбутніх фахівців, зокрема, педагогів.

**Виклад основного матеріалу.** На думку більшості сучасних дослідників інтегрований урок являє собою особливий тип уроку, який поєднує одночасне навчання з декількох дисциплін при вивченні одного поняття, теми або явища. У такому уроці завжди виділяються провідна дисципліна, яка є інтегратором, і допоміжні дисципліни, що сприяють поглибленню, розширенню та уточненню навчального матеріалу провідної дисципліни.

Структура інтегрованих уроків відрізняється чіткістю, компактністю, стислістю, логічною взаємообумовленістю навчального матеріалу на кожному етапі уроку, великою інформативною ємкістю матеріалу. Тому у формі інтегрованих уроків доцільно проводити узагальнюючі уроки, на яких буде розкрито проблеми, найбільш важливі для двох або декількох предметів.

У науково-педагогічній літературі виділяється два види інтеграції:

- горизонтальна, яка передбачає розгляд матеріалу в різних навчальних предметах;
- вертикальна, яка має на меті об'єднання одним викладачем у межах одного предмета навчального матеріалу, вивчення якого повторюється на різних рівнях складності.

Відповідно до цього розрізняють такі рівні інтеграції:

- тематичний – два-три навчальні предмети розкривають одну тему;
- проблемний – одну проблему учні розв'язують можливостями декількох предметів;
- концептуальний – концепція розглядається різними предметами в сукупності всіх їх засобів і методів;
- теоретичний – філософське взаємопроникнення різних теорій;
- діалектичний рівень – припускає використання понять і принципів, запозичених з різних галузей знань, синтез конкуруючих теорій [1, с. 3].

На підготовчому етапі з метою правильного інтегрування компонентів навчального процесу учителям треба виконати певні дії, які мають суто творчий характер. У ході цієї підготовчої діяльності вони повинні визначити:

- тему інтегрованого уроку та його мету;
- склад інтеграції (сукупність об'єднаних компонентів) та форму інтеграції;
- характер зв'язків між навчальним матеріалом, що об'єднується;
- розподіли ролей зі вчителями інтегрованого предмета;
- структуру розташування матеріалу, методи й прийоми його пред'явлення;
- способи збільшення наочності викладання навчального матеріалу;
- форми й методи засвоєння учнями нового матеріалу;
- форми і види контролю знань учнів на даному уроці;
- критерії оцінювання ефективності уроку.

Під час підготовки інтегрованого уроку, перш за все, необхідно проаналізувати фактичний матеріал, який може служити його темою. Після цього слід розглянути, якою мірою цей навчальний матеріал допоможе підвищити мотивацію учнів. Наступним кроком має бути пошук найбільш раціональної форми проведення уроку. Це може бути урок-диспут, урок-аукціон, урок-подорож, урок-рольова гра, урок-прес-конференція, урок-конкурс, урок-КВК, урок у формі судового засідання, урок-концерт, урок-твір, урок-творчий звіт, урок-турнір, урок-тренінг та деякі інші. Але інтегрований урок можна провести й у традиційній формі, коли вивченню нового матеріалу передують постановка проблемних запитань, фронтальне опитування раніше вивченого матеріалу, розв'язування логічних задач тощо. Після цього відбувається ретельне планування всіх етапів уроку, яке здійснюється двома вчителями, що будуть його проводити.

Інтегровані уроки мають ряд переваг:

- інтегровані уроки сприяють підвищенню мотивації навчання, формуванню пізнавального інтересу учнів, створенню цілісної наукової картини світу;

- знання учнів формуються комплексно, тоді як розрізнене вивчення окремих дисциплін не дає уявлення про цілісне явище, у результаті чого знання засвоюються фрагментарно;
- форма проведення інтегрованого уроку є нестандартною. Використання різних видів діяльності на уроці дає можливість учням підтримувати увагу на високому рівні, що дозволяє говорити про розвиваючий ефект навчання;
- інтегровані уроки сприяють розвитку креативного потенціалу учнів, спонукають їх до осмислення й самостійного знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, творчого мислення й комунікативних здібностей. Такі уроки формують в учнів уміння порівнювати, узагальнювати та робити висновки;
- інтегровані уроки не тільки заглиблюють уявлення про предмет та розширюють світогляд учнів, але й сприяють формуванню різносторонньо, гармонійно та інтелектуально розвиненої особистості;
- інтегровані уроки сприяють самореалізації вчителів у творчому процесі, підвищенню їхньої професійної компетенції. При цьому слід намагатися, щоб кожен урок став результатом творчості не тільки педагога, але й учнів.

Відомо, що ефективність будь-якого навчання, у першу чергу, залежить від його мотивації. Тому при підготовці інтегрованих уроків особливу увагу слід приділяти відбору форм подання навчального матеріалу та контролю знань учнів. Завдання слід підбирати таким чином, щоб вони були посильними для учнів і в той же час вимагали творчого підходу до їх розв'язання, сприяли формуванню креативного потенціалу учнів, спонукали їх до прийняття сміливих, нестандартних рішень. Розглянемо деякі типи творчих завдань, які можна включати до структури інтегрованого уроку з будь-якого предмета.

По-перше, до структури будь-якого інтегрованого уроку доцільно включати розгадування учнями тематичних кросвордів, ребусів, шифрограм тощо. Така нетрадиційна, ігрова форма контролю знань, зазвичай, добре сприймається учнями, знімає зайве нервово напруження, сприяє якісному закріпленню навчального матеріалу [5, с. 37].

Іншою цікавою формою розвитку креативних якостей учнів є проведення конкурсів пантоміми. Сутність цієї методики полягає в наступному. Наприклад, для проведення конкурсу пантоміми «Артисти та художники» із класу виділяють два учня: «артист» (учень, який має навички передачі інформації жестами, мімікою, тобто без допомоги слів) і «художник» (учень, який уміє добре малювати). «Художник» виходить із класу, а «артисту» демонструють певне явище, яке стосується теми уроку, наприклад, певну геометричну фігуру, фізичний дослід, хімічну реакцію тощо. Після цього запрошують до класу «художника». Протягом однієї хвилини «артист» повинен жестами та мімікою (без слів) продемонструвати сутність явища, яке йому показали. «Художник» протягом 3-х хвилин повинен намалювати це явище на дошці та пояснити його сутність. Досвід використання такої форми навчання підтверджує його ефективність. Учні непомітно, у процесі гри повторюють навчальний матеріал, що сприяє його міцному закріпленню та активізації творчих здібностей.

Ще однією дієвою формою розвитку креативних здібностей учнів на інтегрованих уроках є музичні конкурси. Під час проведення таких конкурсів учням пропонується назвати та проспівати декілька рядків відомої пісні, у які ідеться про об'єкт, що пов'язаний з темою інтегрованого уроку. Наприклад, на уроках з математики можна запропонувати заспівати пісні, де зустрічаються числа, математичні терміни, поняття тощо.

І подібних форм творчих завдань можна назвати багато. Усе залежить лише від фантазії вчителя та його бажання творчо працювати.

**Висновки.** Таким чином, практика проведення інтегрованих уроків довела їх високу ефективність і доцільність регулярного проведення в сучасних школах. Дана форма навчальних занять сприяє підсиленню мотивації навчання, зміцненню міжпредметних зв'язків, розвитку креативності учнів, як однієї з передумов формування їхньої професійної культури в майбутньому.

#### ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев М. Интегративные тенденции в обучении / М. Андреев. – София: Народна просвіта, 1986 – 176 с.